

Мурашко А.С., Поліщук Я.Р.

*студентки 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ УЧАСТІ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ, ЯКЕ МІСТИТЬ ВІДОМОСТІ, ЩО СТАНОВЛЯТЬ ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ

У сучасних умовах швидкого та непослідовного реформування правової системи України дедалі більше виникає питань та неузгодженостей, що впливають з аналізу чинних нормативно-правових актів. Зокрема, дуже важливим є питання щодо участі захисника у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю. Головною проблематикою даного питання є те, що чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) [1], Закони України: «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2], «Про державну таємницю» [3] не регулюють порядку надання допуску та доступу до державної таємниці захисника під час його участі у кримінальному провадженні в порядку Глави 40 КПК України «Кримінальне провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю».

Відповідно до ч. 3 ст. 517 КПК України до участі у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю, допускаються особи, які мають допуск до державної таємниці відповідної форми та яким надано доступ до конкретної секретної інформації (категорії секретної інформації) та її матеріальних носіїв [1]. Зокрема, та сама частина вказаної статті містить інформацію щодо того, що підозрюваний чи обвинувачений бере участь у кримінальному провадженні без оформлення допуску та доступу до державної таємниці після роз'яснення йому вимог ст. 28 Закону України «Про державну таємницю» та попередження про кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, що становлять державну таємницю [1]. Водночас згадана норма жодним чином не регулює питання щодо того, яким саме чином необхідно діяти адвокатам (захисникам) під час його участі у кримінальному провадженні, якщо стало відомо, що воно містить відомості з обмеженим доступом вже після того, як він набув відповідного статусу.

Водночас вказана прогалина може виступати порушенням права на захист, яке передбачено Конституцією України. Зокрема, відповідно до ст. 59 кожен має право на професійну правничу допомогу, кожен є вільним у виборі свого захисника [4]. Дивлячись на вищевказане, видається, що між Конституцією України та КПК виникає певна колізія через те, що та сама вищезгадана ст. 517, а саме ч. 4, передбачає, що доступ до матеріалів, які

містять відомості, що становлять державну таємницю, надається захисникам та законним представникам підозрюваного, яким надано допуск та доступ до державної таємниці [1], які відповідно до діючого законодавства у сфері хорони державної таємниці повинні надаватися якомога меншій кількості людей. Тобто на практиці може виникати ситуація, коли підозрюваний, обвинувачений уклали договір про надання правової допомоги з адвокатом, який не має допуску до державної таємниці (за відповідною формою), обов'язкова наявність якого не передбачена жодним нормативно-правовим актом, а під час досудового розслідування стало відомо, що дане провадження містить відомості з обмеженим доступом. У даному випадку виникає питання хто саме повинен ініціювати оформлення відповідного допуску до державної таємниці та займатися цією процедурою.

Враховуючи зазначене, слушно звернутися до листа Департаменту охорони державної таємниці та ліцензування Служби безпеки України (далі – СБУ) від 05 серпня 2020 року № 26/2-4804 «Щодо питання участі захисника у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю» [5]. Відповідно до роз'яснень, які містяться у вказаному листі, оформлення допуску до державної таємниці адвокату на стадіях досудового розслідування, судового провадження у першій інстанції або судового провадження з перегляду судових рішень здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства у сфері охорони державної таємниці.

Так, якщо для вирішення завдань кримінального провадження, адвокат потребує оформлення вказаного допуску на стадії досудового розслідування, він звертається з письмовою вмотивованою заявою до відповідної установи, де здійснюється слідство, яка, після її опрацювання та підготовки режимно-секретним органом, надсилає до відповідного органу СБУ клопотання для погодження порушеного адвокатом питання у рамках конкретного кримінального провадження. Варто наголосити, що акцентовано увагу саме на тому, що адвокату надається допуск до державної таємниці саме для участі у конкретному кримінальному провадженні. Задоволення зазначеного клопотання є підставою для подальшої процедури оформлення допуску до державної таємниці відповідної форми в рамках кримінального провадження. Оформлення адвокату допуску є підставою для надання йому доступу, при цьому, наголошується, що виключно в межах конкретного кримінального провадження. Після закінчення досудового розслідування та звернення до суду з обвинувальним актом, доступ, який було надано, має бути припинений, проте допуск залишається чинним протягом часу, передбаченого законодавством у сфері охорони державної таємниці.

Розглянемо ситуацію, коли адвокат потребуватиме доступу до державної таємниці вже на стадії судового провадження у першій інстанції. У такому випадку адвокату на час судового розгляду (до ухвалення вироку) буде надано доступ відповідним судом після виконання першим процедури,

що вимагається для оформлення допуску до державної таємниці. Після ж ухвалення судом вироку (вступу вироку в законну силу або його апеляційного оскарження), доступ до державної таємниці адвокатуві припиняється.

Так, за умов подальшого провадження в суді апеляційної чи касаційної інстанції алгоритм надання та припинення доступу до державної таємниці співпадає з описаним вище для судів першої інстанції.

Трапляються випадки, коли адвокат бере участь у декількох кримінальних провадженнях, що регулюються правилами, передбаченими главою 40 КПК України, і може бути таке, що стадії розгляду проваджень є відмінними, це може бути, наприклад, в першому випадку досудове розслідування, а в другому – судовий розгляд, тоді адвокатуві у межах справи, яка готується до розгляду першою (де раніше стало відомо про наявність відомостей з обмеженим доступом), оформлюється допуск за алгоритмом, передбаченим вище. У всіх інших випадках щодо розгляду проваджень, що розглядатимуться пізніше, необхідно аби відповідний орган СБУ погодив сам факт потреби адвоката в роботі з інформацією, що має обмежений доступ для конкретного кримінального провадження, тобто вже не виникає потреби в проведенні повної процедури оформлення допуску до державної таємниці, бо адвокат його вже має [5]. Водночас підтвердженням наявності в зазначеного адвоката допуску до державної таємниці є довідка, яку надає режимно-секретний орган, який займався оформленням допуску до державної таємниці та/або зберігає облікову картку.

Отже, можна підвести підсумки, що наразі чинне українське законодавство у сфері охорони державної таємниці потребує подальшого доопрацювання. Зокрема, на нашу думку, необхідно доповнити ч. 4 ст. 517 КПК України наступним чином:

Доступ до матеріалів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, надається захисникам підозрюваного, обвинуваченого в межах конкретного кримінального провадження. Захисник, який не має допуску до державної таємниці, повинен звернутися з письмовою вмотивованою заявою до відповідної установи, де здійснюється слідство чи судовий розгляд, яка, після її опрацювання та підготовки режимно-секретним органом відповідних документів, надсилає до органу СБУ клопотання для погодження порушеного адвокатом питання щодо надання допуску до державної таємниці у межах конкретного кримінального провадження...

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. № 27. Ст. 282

3. Про державу таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 16. Ст. 93

4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

5. Лист Департаменту охорони державної таємниці та ліцензування Служби безпеки України від 05 серпня 2020 року № 26/2-4804 «Щодо питання участі захисника у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю». URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/3c977a0cb5815010d341_file.pdf

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

М'якота О.В.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Сьогодні, захист конституційних прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина є одним із пріоритетних напрямків діяльності адвокатури в Україні. Так згідно з ст. 59 Конституції України кожен має право на правову допомогу, забезпечення якої покладено на найсильніший недержавний інститут в основу діяльності якого, покладено принцип верховенства права, законності та незалежності.

Дослідження особливостей правового регулювання адвокатури в Україні та аналіз нормативної бази що існує сьогодні, в порівнянні з зарубіжним досвідом, європейських країн вже неодноразово привертало увагу таких відомих вчених та науковців як: Н.З. Рогатинська, Й.Л. Бронз, Н.М. Бакаєнова, І.О. Билиця, Л.В. Шульга, В.В. Нікітченко, М.О. Бідюк, Ю.О. Меліхова, Т.В. Варфоломєєва, В.Г. Гончаренко.

Основою для встановлення провідних засад, прав та обов'язків захисників в Україні є Конституція України, ст. 131 якої, визначає що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура.

Її діяльність регулюється Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Даний нормативний акт визначає правові засади